

Валентина Олександрівна Потієнко,

учитель інформатики
Українського фізико-математичного ліцею
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

УДК 373.1, 373.51

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

В статті розглянуто умови формування художньо-графічної культури старшокласників, компетентний підхід до організації занять по вивченню курсу ілюстративної комп'ютерної графіки, як основи формування вказаної культури, а також форми організації занять для забезпечення розвитку предметних і комунікативних компетенцій здібних учнів.

Ключевые слова: художньо-графічна культура старшокласників, ілюстративна комп'ютерна графіка, компетентність, комунікативність, одареність.

The article deals the conditions of formation of the art-graphic culture of high school students, competent approach to the organization of training courses of illustrative computer graphics, as the basis of the specified culture, and forms of organization of training to ensure the development of subject and communicative competences able students.

Key words: art-graphics culture, illustrative computer graphics, competence, communication, genius.

Сучасна школа бачить основну мету у навчанні учня, як неповторної індивідуальності, у створенні оптимальних умов для його становлення, особистісного розвитку, підтримці на шляху самовизначення та самореалізації. Прогресивні тенденції у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу свідчать про те, що процес навчання учнів має бути спрямований на нові освітні результати: не тільки на засвоєння предметного змісту (знань та вмінь, досвіду творчої діяльності), а й оволодіння метапредметними вміннями (способами діяльності, що використовують як у навчанні, так і для вирішення проблем реальних життєвих ситуацій), а також включають особистісні результати (систему ціннісних відносин, інтересів, мотивації учнів).

У процесі формування художньо-графічної культури старшокласників основною метою стає розвиток особистості учня з вміннями самостійно вчитися працювати з інформацією в цілому та графічною формою її представлення, зокрема, критично мислити, вміти аргументувати гіпотези і рішення, бути комунікабельним, вміти працювати в будь-яких соціальних групах. Особливо це стосується учнів, які мають здібності до засвоєння певного циклу предметів, але на їх успішну діяльність в майбутньому будуть впливати як фахові здібності, так і комунікативні чинники.

Виконання вимог, отримання учнями такого соціального досвіду як: готовності до співпраці, толерантності, вміння вести діалог, вміння шукати необхідні змістовні рішення і компроміси можливе за умови використання компетентнісного підходу до організації навчально-виховного процесу.

Поняття «компетенція» та «компетентність» розглядається деякими вченими, педагогами як синоніми. А. В. Хуторський [1] розмежує поняття компетенції та компетентності, використовуючи їх у взаємозв'язку. Якщо компетенція визначається сукупністю взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь та навичок, способів діяльності), тобто, є нормою освітньої підготовки учня, то компетентністю є володіння людиною відповідною компетенцією (декількома компетенціями), з її особистісним ставленням до неї та предмету діяльності.

Компетентність – реалізація компетенцій конкретним суб'єктом діяльності, що залежить від особистих характеристик, сукупності особистісних якостей учня (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь та навичок, здібностей), обумовлених досвідом діяльності в певній соціально і особистісно-значущій сфері [1]. Британський психолог Дж. Равен [2], засновник психологічної теорії компетентності, також оперує поняттям компетентності, як сукупності компетенцій, підкреслюючи їх множинність.

С. Г. Литвинова з посиланням на дослідження сутності поняття «компетентність» В. В. Раєвським, А. В. Хуторським підсумовує, що компетенції – складні узагальнені способи діяльності, якими опановують під час навчання, а компетентність є результатом набуття компетенцій [3, 4]

Якщо вищі навчальні заклади мають метою формування фахової компетентності, то для середнього навчального закладу, в цьому ж контексті, функціонує

поняття «освітньої компетентності» [1], освітні компетенції диференціюються А. В. Хуторським на:

- ключові (реалізовані на метапредметному, загальному змісті для всіх предметів);
- загальнопредметні (реалізовані на змісті, інтегративному для сукупності предметів, освітньої галузі);
- предметні (що формуються в рамках окремих предметів).

Державний стандарт освіти [5] визначає ключові компетенції, як готовність учнів використовувати засвоєні знання, вміння та способи діяльності в реальному житті для розв'язання практичних завдань та так в ньому даються визначення понять:

- компетентність, набута у процесі навчання, інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці;
- компетенція – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини;
- предметна компетенція – сукупність знань, умінь та характерних рис у межах змісту конкретного предмета, необхідних для виконання учнями певних дій з метою розв'язання навчальних проблем, задач, ситуацій.

Комунікативна компетентність є однією з ключових, до якої висувуються загальні вимоги: багатofункціональність, надпредметність, вимога певного інтелектуального розвитку, абстрактного мислення, визначення власної позиції. Комунікативна компетентність означає готовність ставити і досягати мети комунікації: отримувати необхідну інформацію, представляти і цивілізовано відстоювати власну точку зору в діалозі і публічному виступі, на основі визнання різноманітності позицій і шанобливого ставлення до цінностей інших людей.

Комунікативна компетентність включає наступні здібності: ефективно і цивілізовано здійснювати усну та письмову комунікацію, отримуючи і представляючи для цього необхідну інформацію; здійснювати роботу в колективі, на основі знання необхідних мов і способів взаємодії, володіння різними соціальними ролями (А. В. Хуторський). З огляду на формування художньо-графічної культури старшокласників до вищезазначеного необхідно було б уточнити здійснення комунікації з використанням різних форм представлення інформації.

Компетентнісний підхід [5] передбачає спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ключова, загальнопредметна і предметна компетентності.

Метою нашої статті є розгляд компетентнісного підходу до організації процесу формування художньо-графічної культури старшокласників, визначення шляхів формування предметної та комунікативної компетентностей учнів з високим навчальним потенціалом.

Формування художньо-графічної культури [6] учнів обов'язково супроводжується опрацюванням

готового графічного зображення або створенням нового в результаті художньо-графічної діяльності учнів. Створення графічного зображення на екрані дисплею є відтворенням образу уяви з використанням можливостей конкретного графічного редактора. Розумова діяльність учнів, їх просторове мислення має бути спрямованим не просто на операції з образами уяви, а на відповідність форми образів уяви та їх фрагментів наявним інструментам графічного редактора для побудови, на відповідність операцій з просторового перетворення фрагментів командам графічного редактора.

Створення графічного зображення, що відповідає образу уяви, відбувається за алгоритмом, вказівки якого є спільними для однотипних графічних редакторів, а деякі будуть відрізнятися завдяки можливостям та особливостям різних інструментальних графічних засобів.

Отже, процес художньо-графічної діяльності учнів є основою формування в них предметних (предметом є курс ілюстративної комп'ютерної графіки) компетенцій, до яких відносяться знання, вміння, навички, ставлення.

Знання термінології комп'ютерної графіки, можливостей інструментальних графічних засобів для створення та опрацювання графічних зображень; знання основ перетворення форми даних, які забезпечують адекватне їх сприйняття, представлених як в текстовій, так і графічній формах; знання алгоритмів побудови графічних об'єктів та основ складання узагальнених алгоритмів.

Практичні вміння та навички учня здійснювати перетворення наявних даних у графічну форму, створювати та редагувати графічні зображення за заданими умовами задач, раціонально розв'язувати графічні задачі з доречним вибором програмних засобів серед наявних, володіння сучасними комп'ютерними інформаційно-графічними технологіями для побудови графічних зображень.

Уміння організувати графічно-зображальну діяльність з елементами творчості: оригінальним виконанням завдань, самостійним пошуком нових шляхів в діяльності, засвоєнням нових знань.

– *Ставлення* до художньо-графічної діяльності проявляється в потребі учнів в нових знаннях та способах дій з перетворенням форм представлення даних, в діяльності зі створення та перетворення графічних зображень, як ілюстративної форми подання інформації; здатності аналізувати та оцінювати отриманий результат на відповідність заданому або очікуваному, оцінюванні власних можливостей для виконання завдань різних рівнів складності, прагненні до самовдосконалення та пошуку шляхів власного розвитку.

Компетентнісний підхід передбачає не тільки набір знань та умінь учнів, а й потребу в їх використанні у життєдіяльності, розвитку комунікативних здібностей, що є запорукою успішного існування у сучасному суспільстві. Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним

підходами до навчання, оскільки стосується особистості учня, забезпечує самостійну та колективну творчу діяльність, може бути реалізованим і перевіреном тільки у процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Умовою формування комунікативної компетенції старшокласників є застосування різних інноваційних засобів і методів їх навчання, а саме: створення проєктів, підготовка публічних виступів, дискусійне обговорення важливих проблем, розігрування проблемних ситуацій, підготовка вебсторінок та презентацій тощо.

Розглянемо етапи формування художньо-графічної культури учнів у процесі навчання курсу за вибором «Ілюстративна комп'ютерна графіка» [7], як базового для досягнення означеної мети та методи, форми проведення занять, застосування яких дозволить виховати в учнів комунікаційні здібності.

На початковому етапі учнів знайомлять з основними можливостями ілюстративної комп'ютерної графіки, простими прийомами створення і редагування графічних зображень. Цей етап є важливим у розумінні основного призначення художньо-графічної діяльності: учні повинні навчитись «читати» графічні зображення (схеми, діаграми, графіки тощо) та грамотно висловлювати думки, як результат розуміння ілюстративного матеріалу. Також учнів навчають повідомляти про структуру графічного зображення – своєї ілюстрації до текстової інформації. На цьому етапі вчителем визначається група учнів, з якими потрібно працювати індивідуально і група – здібних учнів.

Другий етап має метою формування в учнів стійкі вміння здійснювати художньо-графічну діяльність. Такий процес включає елементи відтворення отриманих раніше знань, відомих прийомів діяльності. Здібні учні виявляють самостійність у досягненні необхідного результату за рахунок вибору дій, відмінних від описаних. Учителю необхідно попрацювати над завданнями для учнів на поточному етапі. Ними можуть бути завдання практичної роботи, в якій означено мету (результат художньо-графічної діяльності учнів), опис очікуваного результату, вказівки щодо виконання окремих дій у графічному редакторі, а також додаткові завдання, доопрацювати отримане графічне зображення із застосуванням власного алгоритму досягнення результату. У процесі творчо-репродуктивної діяльності учні намагаються використовувати отримані знання, набуті вміння як у стандартних, так і нестандартних ситуаціях і пропонують обгрунтовані оригінальні рішення.

Третій етап характеризується пошуково-дослідницькою діяльністю учнів. На цьому етапі доцільно використовувати метод проєктів, пропонувати учням пошуково-дослідницьку діяльність як індивідуальну, так і в групах. Процес вирішення творчого завдання може здійснюватися під керівництвом учителя на основі створеної ним проблемної ситуації, або учні самостійно ставлять перед собою завдання і вирішують їх.

Навчальною програмою курсу «Ілюстративна комп'ютерна графіка» за вибором, при навчанні

інформатики як основи формування художньо-графічної культури старшокласників, передбачено лабораторні роботи (виконання тематичних навчальних проєктів), виконання яких сприятиме формуванню вмінь учнів до самостійної пошуково-дослідницької роботи, подальшому розширенню та поглибленню отриманих знань та вмінь.

Суть виконання лабораторних робіт полягає в організації пошуково-дослідницької діяльності учнів, в якій виокремлюється постановка питань завдання, обговорення шляхів його розв'язання, планування діяльності учнів, продовжується співпраця вчителя з учнями, де вчитель виступає в ролі консультанта.

Лабораторні роботи доречно пропонувати здібним учням одразу на початку вивчення курсу. Також необхідно організувати звіт таких учнів про проведену роботу як в процесі виконання роботи, так і після отримання результату. Звітування ознайомить решту учнів з новою інформацією, а для учнів, залучених до конкретної діяльності, буде мати значущість, оскільки надасть їм можливість навчитись доповідати про хід своєї роботи, відповідати на питання, презентувати себе, як автора роботи. Також велике значення має виконання спільної роботи, в процесі якої необхідно поділити ролі стосовно відповідності виконання ділянки роботи, своїх вподобань та вмінь – визначити та обгрунтовано довести свою роль, обговорити хід роботи, внести пропозиції, толерантно віднестись до зауважень. Адже відомо, що здібні до навчання учні (особливо ті, яких визначають як обдаровані) не завжди володіють комунікативними якостями: занурюючись в діяльність, що приносить задоволення, вони мають звичку уособлюватись, що затримує розвиток умінь сумісної роботи, мовленнєвих здібностей.

Така організація роботи дозволить випускнику навчального закладу відповідати вимогам, до яких відносяться готовність та здібність їх до самоосвіти, оволодіння вміннями використовувати, розуміти та пояснювати дані, представлені в будь-якій формі, високий рівень сформованості художньо-графічної культури та наявність умінь спілкування у процесі сумісної праці та презентації результатів своєї діяльності.

Отже, завдяки використанню компетентнісного підходу до організації навчання в цілому та формування художньо-графічної культури старшокласників, зокрема, дозволить вирішити такі завдання, як: формування вмінь в учнів до співпраці; навичок роботи в групі; оволодіння різними соціальними ролями; використання різних засобів спілкування між людьми (отримувати, розуміти та представляти інформацію як у словесній, так і у графічній формі).

Використані літературні джерела

1. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование, 2003. – № 2. – С. 58–64.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з

освітньої політики / Під заг. ред. О. В.Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. –112 с.

3. Краевский В.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. В. Краевский, А.В. Хуторской // Педагогика, 2003. – №2. – С.3–10.

4. Литвинова С. Г. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) вчителів-предметників [Електронний ресурс] / С.Г. Литвинова // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] – 2010. – № 5(19). – Режим доступу <http://www.ime.edu.ua.net/em19/emg.html>. – Заголовок з екрана.

5. Офіційний вісник України [Електронний ресурс] // 2012 – № 11 (17.02.12) – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п> – Заголовок з екрану.

6. Потієнко В. О, Дорошенко Ю. О. З'ясування сутності поняття «художньо-графічна культура» / В. О. Потієнко, Ю.О. Дорошенко. // Трудова підготовка в сучасній школі, 2012 – №11 (103) – С. 26–30.

7. Потієнко В. О. Ілюстративна комп'ютерна графіка: призначення, роль і місце в профільному навчанні інформатики / В.О. Потієнко. // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2012 рік: наукове видання. – К.: Інститут педагогіки, 2013. –С.329–330.

